

Kitap Eleştirisi

Estés, P. C. (2012). *Kurtlarla Koşan Kadınlar: Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler*. H. Atalay (Çev.). İstanbul: Ayrıntı. 547 sayfa. ISBN: 978-975-539-363-6

YARATICI ENDÜSTRİLERİ VE İLETİŞİM ALANINI *KURLTLARLA KOŞAN KADINLAR* ÜZERİNDEN OKUMAK

Deniz Tansel İlic*

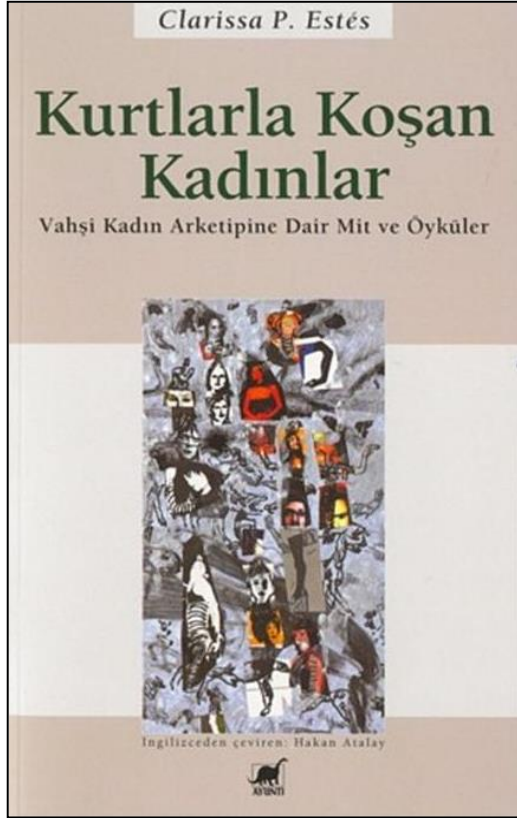
“Ben bütün öykülere anlatıldıkları sırada
inanırım” demiş Karafatma.
Yaşlı Kadın, “Sen çok akıllı bir yaratıksın,” demiş.
“Öykülerin işlevi budur zaten”
(Byatt, 2013, s. 58).

Amerika’da ilk kez basıldığı 1992 yılından günümüze, 37 dile çevrilen *Kurtlarla Koşan Kadınlar* kitabının¹ yazarı, Clarissa Pinkola Estés, travma sonrası terapisiyle ilgilenen,

* Yrd. Doç. Dr., Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, Başkent Üniversitesi. deniztansel@gmail.com

¹ İlk kez 2003 yılında Ayrıntı Yayınları tarafından Türkçeye kazandırılan bu kitap, yerli okuyucu tarafından da büyük bir beğeni ile karşılanmıştır. *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, ilk basımından sonra on iki yıl boyunca düzenli olarak çoğaltılmış ve 2015 yılında da on üçüncü baskısını yapmıştır.

Yazının Geliş Tarihi: 12.11.2015 Yazının Kabul Tarihi: 20.11.2015

etnoklinik psikoloji alanında doktora yapmış bir bilimkadını ve Jungcu bir psikanalistir. Estés, aynı zamanda bir şair, öykü toplayıcısı, derleyicisi ve anlatıcısıdır.

Psikanaliz sürecinde iyileştirici bir araç olarak kullandığı öykü anlatıcılığı, Estés için büyük önem taşır. Öyküler, şifalıdır, biriciktir, hafife alınamaz, kolay ortaya çıkmaz, rastgele bir şekilde, boş zamanlarda dinlenemez (2012, s. 515), bizi dönüştürür ve erginleşmemizi, hayatımızı yeniden kurmamızı sağlar, kendimizi öykünün kahramanı gibi hissetmemizi sağlar². Bu bağlamda yazar, *Kurtlarla Koşan Kadınlar* kitabını,

öyküleri kadınların erginlenmesi ve iyileşmesi sürecinde nasıl kullandığını anlatmak amacıyla yazmıştır.

Yazara göre, öyküler o denli değerlidir ki; pek çok kadının mutsuzluğunun temel sebebi, öykülerini yitirmiş olmalarıdır (2012, s. 234). Öykülerini ve mitlerini yitirmiş olmak, Estés'i besleyen Carl Gustav Jung için de çok önemli bir sorundur. Jung, "efsanelerden arındırma girişimi"nin (2011, s. 77) korkutucu sonuçlarını şu şekilde özetler:

Günümüzde nevrotik denen insanların çoğu başka bir çağda yaşasalardı nevrotik, yani kendilerine karşı bölünmüş olmazlardı. İnsanların, atalarının mitlerinden kopmadığı, doğanın yalnızca bakılacak bir şey olmadığı ve gerçekten yaşandığı bir dönemde yaşasalardı bölünmeleri engellenmiş olurdu. Mitlerin yok olmasını hazmedemeyen ve ne yalnızca dış dünyayla, yani bilimin gördüğüyle ne de bilgelikle hiçbir

² Öykünün bu niteliği; Jungcu düşüncede mistik katılım, Freudiyen yaklaşımda yansıtımlı özdeşim, antropolojide ise sempatik büyü gibi isimler alır (Estés, 2012, s. 433).

ilgisi olmayan entelektüel laf salatalarıyla yetinemeyen insanlardan söz ediyorum (2009, s. 120).

Aile öykülerini yitiren kadınların, kadınlık mirası ile bağlantı kurmalarını sağlamak, Estésci terapinin ana amaçlarından biridir. Yazar, -tıpkı danışma odasında yaptığı gibi- kitabında da, kadınlara öyküler anlatmakta, böylece, atalarının öykülerini ve kişisel mitlerini bulmalarında onlara yardımcı olmaktadır.

Estés'in beslendiği Jungcu terapide, öyküleri önemli kılan, içlerinde barındırdıkları arketiplerdir³. Jung'a göre, arketip; arkaik, eski, orijinal ve ilk imge(ler) anlamına gelmektedir (2011, s. 15). Düşünür, arketipi, adeta Platoncu *idea* ile eşanlamlı olarak kullanır (2005, s. 18). Arketipler, kolektif bilinçdışının hâkimleridir (Jacobi, 2002, s. 62); en derinlerimize işlediği için yok edilemez (Jung, 2011, s. 61), sezginin doğuştan gelme koşullarını olduğu gibi barındırır ve bize yeni kavrayış biçimleri sunar (Fordham, 2011, s. 28).

Arketipin önemli özelliği, aynı anda hem evrensel olması, hem de bireylerin kişisel yazgılarını barındırmasıdır. Bu ilk imgeler, bireysel ya da kişisel mitoloji diyebileceğimiz öznel öykülerimizi oluştururlar (Jacobi, 2002, s. 73). Jung, din, devlet, büyüsel düzen ve ilkel insanla ilgili *Keşfedilmemiş Benlik* kitabında, bilimsel düşünme eğilimine rağmen, modern insanın, arkaik ve büyüsel olana sahip çıkmaya yönelik derin bir güdü taşıdığını belirtir (2011, s. 76)⁴. Dolayısıyla modern insan, atalarının öykülerini kaybetmiş olsa da, halen arketiplerle olan bağıını sürdürmektedir.

Arketip fikri, Jungcu bir terapist olan Estés için de hayatidir. Yazara göre, arketip öykünün ruhunu oluşturur. Arketipsel öz, kadından kadına aktarılan bir bilgeliktir; öykülere ve düşlere girer; zamanı ve mekânı aşar; yeni kuşakların ruhsal serüvenlerinde yollarını bulmalarını sağlar (2012, s. 367). Aynı anda hem kutsal ve

³ Carl Gustav Jung'un kurucusu olduğu analitik psikoloji ekolü, insanın benliğinin merkezine olan seyahatini betimlerken arketipoloji ve bilinçdışı dinamiklere yoğunlaşır (Saydam, 2005, s. 11). Her ne kadar, kavramın mucidi olmasa da, arketiplerin "her zaman ve her yerde, herhangi bir dış etkenden bağımsız olarak kendiliğinden yeniden ortaya çıkabileceklerini" (Jung, 2005, s. 20) gösterdiği için arketip fikrine en çok katkıyı yapan kişi Jung'dur.

⁴ Bu bağlamda Jung'a göre, büyülerin, ayin ve törenlerin çok olumlu bir psikolojik etkisi vardır (2011, s. 47).

mistik; hem de dünyevi tüm içgüdüler arketiplerden filizlenir (2012, s. 42). Eğer doğrudan bir temas yaşanabilirse, arketip hem anlatıcıyı, hem de dinleyeni dönüştürür (2012, s. 520). Kişi, bir arketiple karşılaştığı anda değişir ve güçlenir. Özetle öykülerin bizi dönüştürmesinin ve iyileştirmesinin sebebi arketipsel özleridir.

Estés'in *Kurtlarla Koşan Kadınlar* kitabındaki özgün katkısı, -kurtlar ve vahşi hayat biyolojisiyle ilgili çalışmaları sayesinde keşfettiği- Vahşi Kadın arketipini bize tanıtmıştır (Estés, 2012, s. 16). Yazar, öncelikle kurtlar ve Vahşi Kadın arketipi arasında benzerlik kurar; her ikisinin de ilişkilerini deneyimleyip sürdürme açısından dirayetli olduğunu vurgular. Bu benzerliği, kurt imgesini kitabının ismine taşıyarak somutlaştırır. Bu bağlamda Vahşi Kadın arketipi; mitler, öyküler ve masallar aracılığıyla aktarılan, bilge dışı imgesine karşılık gelir. Vahşi Kadın, tüm kadınların gücü, yol göstericisi, koruyucusu ve rehberi olarak resmedilir.

Estés, kitabında, öyküler, masallar ve mitler anlatır ve buralardaki Vahşi Kadın arketipini izler. Bunun temel nedeni, geleneksel psikolojide, yetenekli ve derin kadın imgesinin olmamasıdır (2012, s. 18). Modern öykülerde de, Vahşi Kadın Arketipi'ne rastlamak mümkün değildir. Bu öyküler, Hristiyanlık öncesi dönemde var olan, pagan simgelerden ve cinsel öğelerden arındırılarak (Estés, 2012, s. 30) adeta sakat bırakılmıştır. Modern kadın, aynı anda, hem atalarının öykülerinden, hem de Vahşi Kadın arketipi ile tanışmanın erginleştirici gücünden mahrum bırakılmıştır. Bu nedenle yazar, Hristiyanlık öncesi mitlerde yer alan Vahşi Kadın arketipini, öykülerin özünü zedelemeyen ortaya çıkarmaya, çözümlemeye ve aktarmaya yönelik bir kazı yapar. Hem gündelik yaşamlarımızda, hem öykülerde kolaylıkla erişemediğimiz, baskın güçler tarafından artniyetle gizlenmiş bu arketipi yüzeye çıkarır.

Öykü, masal ve mitlerdeki, Vahşi Kadın arketipinin, psikanalitik bir tedavi unsuru olarak kullanılabilmesi amacıyla kaleme alınan kitap, Giriş, Sonuç ve Ekler bölümüne ek olarak, -birbirinden bağımsız bir şekilde okunabilecek- on altı bölümden

oluşmaktadır. Yazar her bölümde en az bir öykü anlatmakta, ardından bu öyküleri alışılmadık ve yenilikçi bir şekilde çözümlemektedir.

Estés, birinci bölüme bilge ve güçlü kadın temsili barındıran bir öykü anlatarak başlar. Böylece okuyuculara, yabancı oldukları Vahşi Kadın arketipini tanıtır. İkinci bölümde, nazik olma zaafının, doğal merak içgüdüleriyle yenildiğini ortaya koyar. Bizi kitap boyunca karşımıza çıkacak olan, bilgeleşen kadının destek istediği, içsel eril enerjiye karşılık gelen Jungcu *animus* kavramı ile tanıştırır. Üçüncü bölüm, erginlenme sürecinde çok etkili olan ve anneden kıza miras bırakan sezgiyi keşfetmenin büyüsü üzerinedir. Yazar burada, benliğin karanlık yanına karşılık gelen Jungcu *gölge* ve gerçek benliği gizleyen maske anlamına gelen *persona* kavramlarına değinir. Kadının kendi gölge doğasının deneyimlemesinin ve kabullenmesinin gerekliliğini ortaya koyar. Dördüncü bölüm, kadınların bilgeliklerini erkeklere öğretmelerinin gerekliliğine değinir. Vahşi Adam arketipi, ilk kez burada karşımıza çıkar. Beşinci bölüm, iyileşmek, sevgiyi yaşatabilmek ve yaraları sarabilmekle ilgilidir. Burada yazar, sevginin, Hayat / Ölüm / Hayat döngüsü üzerinde ilerleyen aşamalarını anlatır. Altıncı bölümün amacı, dışlanan kadınlara, ait oldukları topluluğu bulmaları konusunda yardımcı olmaktır. Yazar, burada bilindik bir öyküyü, çirkin ördek yavrusunun hikâyesini, aileleri, dostları ve fiziksel çevresi tarafından kabul görmemiş binlerce kadınla ilişkilendirerek anlatır. Yedinci bölümde, dünyayı bedenle algılamamanın, bedeni olduğu gibi kabul etmenin ve sevmenin gerekliliğine odaklanır. Kadınların kendilerine dayatılan kalıplara karşı çıkıp, bedenleriyle barışık olmaları gerektiğini savunur. Sekizinci bölümde, bize ruhsal açıklık yaşayan yabancı kadını tanıtır. Anlattığı masaldan hareketle kaybedilen vahşi sevincin nasıl yeniden kazanılabileceğini gösterir. Dokuzuncu bölümde ise, kadınlara kendini başkalarının taleplerinden koruyacak olan barınaklarını inşa etmelerini, kendi döngülerini tanımalarını ve ritimlerine uygun olarak yaşamalarını öğütler. Kendi istek ve ihtiyaçlarından uzak kalmış kadınlara, evlerine giden yol haritasını sunar. Onuncu

bölüm, yaratıcılık konusuna değinir. Yaratıcı çalışma için özel psişik alanın hazırlanması ve kültürün baskıcılığına rağmen, yaratma enerjisine sahip çıkılması gibi konuları ele alır. Vahşi doğanın kadınların yaratma enerjisiyle olan ilişkisi ortaya konur. On birinci bölüm, cinsellik ve müstehcenlik üzerinedir. Yazar müstehcenlikten doğan mizahın büyük bir yaşama enerjisi ürettiğini gösterir. On ikinci bölümde, öfke, bağışlama ve şifa bulmaya değinir. Hilal Ayısı'nın öyküsünden yola çıkarak öfkenin dindirilmesi için sabırlı olmanın gerekliliğini ortaya koyar. On üçüncü bölümde, kadınlara sırlarını paylaşıp şifa bulmalarını önerir. Böylece onların sır taşımanın azabından kurtulmalarına yardımcı olur. On dördüncü bölümde, kadınların erginlenme ve derin benliklerini keşfetme süreçlerini betimler. On beşinci bölüm, Vahşi Kadın'ın, tüm kadınları, öykülerde ve düşlerde izlediğini ortaya koyar. Okuyucularına hazır oldukları an, Vahşi Kadın'ın gücünden yararlanabileceklerini hatırlatır. On altıncı bölüm ise, kitabın bir çeşit imgesel özeti şeklinde değerlendirilecek bir düzyazı-şiiri içerir.

Ana hatları bu şekilde özetlenebilecek olan *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, ağırlıklı olarak psikoloji, feminizm ve tasavvuf gibi farklı çalışma alanlara dâhil edilmektedir (Estés, 2012). Ancak, kitap, söz konusu disiplinlere ek olarak, öykü çözümlemesine odaklandığı için iletişim alanına da katkıda bulunacak şekilde kullanılabilir. Kolektif bilinçdışına kazanmış arketipsel ilk imgeler en çok yaratıcı fantezi alanında karşımıza çıktığı için (Jung, 2005, s. 20), *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, iletişim metinlerinin çözümlenmesinde bir kuramsal çerçeve sağlayabilir. Hem yüksek sanatsal dokuya sahip avantgarde filmler, hem de kitlesel tüketime sunulan popüler tür filmleri ve televizyon dizileri, kitapta tanıtılan arketip fikrinden yola çıkarak okunabilir. Önceden kurgulanmış bir senaryoya dayanan haberler de arketipsel motifler üzerinden değerlendirilebilir. Altı çizilen bu konular, *Kurtlarla Koşan Kadınlar* kitabını, iletişim çalışmaları ve medya sanatları açısından değerli kılmaktadır.

Kitap iletişim alanında çalışan akademisyen ve araştırmacılara, Vahşi Kadın arketipinin medya metinlerindeki yansımalarının çözümlenmesi konusunda katkı sağlayabilir. Çalışma boyunca Kelebek Kadın, Lo Loba, Baba Yaga, İskelet Kadın, Bayan Ölüm, *Curanderisma* gibi pek çok farklı kostüm ve kimlikte karşımıza çıkan Vahşi Kadın arketipinden, en çok sinema çalışmalarında yararlanılabilir. Metinde bize sunulan bu değerli arketip, sinemadaki kadın ve erkek temsillerinin şimdiye kadar hiç denenmemiş bir şekilde çözümlenmesine yardımcı olabilir. Pek çok sinema filminde ve anlatıda karşımıza çıkan güçlü kadın temsilleri -ve de karşıtları-, Vahşi Kadın arketipi üzerinden yepyeni bir akademik bakışla değerlendirilebilir.

Estés'in çalışması, ayrıca sinemanın bir yaratıcı endüstri olarak çözümlenmesine de katkı sağlayabilir. Kitap, yaratıcılığa ve sanatsal üretime çok büyük önem atfedilir, yaratıcılığı doğa ile birlikte ruhun temel gereksinimini olarak görür (2012, s. 219). Kadınlara şiirin dilini öğreten Vahşi Kadın'ın, yaratıcılıkla iç içe olduğunu savunur (2012, s. 28). Bu arketip sanatçılar için çok büyük önem taşıdığını savunur (2012, s. 26). Kurtlarla koşan bir kadın olabilmenin en temel kurallarından biri, ruhu yaratıcı bir şekilde besleyebilmek olarak tanımlar. Jungcu etkin imgelem çalışması, *vecd* ve *duende*⁵ hali gibi yaratıcılık bağlamında ele alınabilecek farklı zihin hallerine büyük bir yer ayırır. Özetle, *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, bir yaratıcı endüstri olan iletişim alanında faaliyet gösteren simge üreticilerinin emek süreçlerini okumakta özgün bir kuramsal hareket noktası sağlayabilir.

Kaynakça

Byatt, A. S. (2013). *Bülbülün Gözündeki Cin: Beş Peri Hikâyesi*. Pınar Kür (Çev.). İstanbul: Can.

⁵ Estés, *duende*'yi "yaratıcı hayatının arkasındaki goblin (cin) rüzgârı ya da kuvveti" ve "şiirsel imgelerle düşünme yeteneği" olarak tanımlamaktadır (Estés, 2012, s. 34).

- Estés, P. C. (2012). *Kurtlarla Koşan Kadınlar: Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler*. Hakan Atalay (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Fordham, F. (2011). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*. Aslan Yalçın (Çev.). Ankara: Say.
- Jacobi, J. (2002). *C. G. Jung Psikolojisi*. Mehmet Arap (Çev.). İstanbul: İlhan.
- Jung, C. G. (1965). *Psikoloji ve Din*. Ender Gürol (Çev.). İstanbul: Oluş.
- Jung, C. G. (2005). *Dört Arketip*. Zehra Aksu Yılmaz (Çev.). İstanbul: Metis.
- Jung, C. G. (2011). *Keşfedilmemiş Benlik*. İhsan Kırmı (Çev.). İstanbul: Sayfa.
- Jung, C. G. (2009). *Anılar, Düşler, Düşünceler*. İris Kantemir (Çev.). İstanbul: Can.
- Saydam, B. (2005). *Dört Arketip*. İstanbul: Metis.